

Юрій Вітяк

асистент кафедри української мови та методики її навчання Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, аспірант,
vitiakyurii@tnpu.edu.ua

ПРИМІТКИ ЯК ПРИЙОМ РЕЦЕПЦІЇ ТЕКСТУ (НА МАТЕРІАЛІ «КАЗКА МОЙОГО ЖИТТЯ» БОГДАНА ЛЕПКОГО)

Дослідження метатекстуальних складових твору сприяє розумінню основного текстового корпусу. Насамперед стійкий інтерес до приміток простежуємо в сучасних перекладознавчих студіях. Пояснення текстових сегментів має тяглу традицію, що виходить за межі канви сакральних пам'яток, скажімо, Біблії, яка почала з'являтися у слов'янських перекладах у X ст. із християнізацією Київської Русі. Так, одним із перших тлумачів Святого Письма в Україні є Кирило Транквіліон-Ставровецький (XVI-XVII ст.). Необхідність експлікації текстів загалом чи почасти фіксуємо і при аналізі пізніших літописних манускриптів, до прикладу, при розгляді Літопису Самійла Величка, переклад якого із давньоукраїнської здійснив Валерій Шевчук, створивши, за підрахунками Г. Косаревої, 3400 наукових коментарів та приміток [1, с. 102].

Наявність додаткових текстових елементів заповнює так звані Leerstelle (прогалини в тексті, услід за Вольфгангом Ізером [5]) та лакуни у фонових знаннях реципієнта, попросту кажучи, читача, а заодно зменшує можливість хибного потрактування фрагментів твору. Це стосується і опусу «Казка мого життя» Богдана Лепкого, що, на переконання Куцої О., варто розглядати як «повість-спогад» [2, с. 30]. Мовлячи про літературознавче окреслення твору, варто наголосити, що зазначену автобіографічну мемуаристику усталено визначають як трилогію, що має такі номінації: «Крегулець» (частину, оприлюднену у 1936 р.), «До Зарваниці» (надруковану в 1938 р.) та «Бережани» (частина вийшла друком у 1941 р. після смерті автора, за формулюванням Левка Лепкого «не вповні закінчена» [3, с. 339]).

Літературна рецепція твору, що сфокусована «на безпосередньо чуттєвому характері сприймання літературного твору і дозволяє зручно й

економно наголошувати на обов'язковій наявності чуттєвого компонента в будь-яких формах освоєння літературних явищ» [4, с. 82], загалом залежить від рівня підготовленості читача. Утім, «Казка мого життя» є нашаруванням низки мовних реалій, помаркованих польською та німецькою мовами та діалектами, які для пересічного читача можуть видаватися специфічними та складними для розуміння. До глосарійних приміток зараховуємо такі:

- «Коло свічки поклала подовгасту тацку, таку, як великий бішкopt* зі шпичками, щоб обтинати гніт» [3, с. 96]. Лексема «бішкopt» є незбагненою для багатьох реципієнтів через німецьке походження. У перекладі «бішкopt» означає «бісквіт».

- «І причувалося, як батько Шубертове «Штедхен*» на скрипці вигравав» [3, с. 180]. Транскрибоване слово «штедхен» у перекладі з німецької означає «серенада».

- «В чистім селянськiм одязі, нова куртина*, чоботи аж вилискуються». Діалектна лексема «куртина» позначає «коротку свитку».

Не меншої уваги в розрізі літературної рецепції заслуговує і коментування, що пояснює згадувані історичні події та місця, постаті, мистецькі твори, видання, назви міфологічних істот тощо. Завдяки потрактуванню незрозумілих фрагментів тексту в читача складається повніше і ясніше уявлення про фікційний мікросвіт. З-поміж приміток можемо виокремити такі категорії:

- Історичні події та місця: Шенбрунський мир, Австерліц, Тернопілі.
- Постаті: митці (Бачинський Омелян, Бачинська Теофілія, Гембицький Тит, Вербицький Михайло, Вітошинський Йосип); історичні постаті (Олекса Довбуш); духівники (Сембратович Йосиф, Сембратович Сильвестр, Снігурський Іван) та ін.

- Мистецькі твори: згадуються п'єси «Дами й гусари», «Довбуш», «Розбійники»; опери «Корневільські дзвони», «Циганський барон» тощо. Приклад примітки, наведеної у книжці: «Верховинці» – п'єса польського

письменника Юзефа Коженювського (1797-1863), на українській сцені йшла в перекладі Ксенофонта Климковича (1835-1881).

- Видання: «Дзвін», «Зеркало», Краківські вісті», «Мета», «Русалка».
- Назви міфологічних істот: Мельпомена, Polihymnia (Полігімнія) та ін.

Таким чином, примітки, що створені для книги, допомагають збагатити інформаційний пласт твору та досягнути часто віддалені в часі реалії, а тому їх можна вважати засадничим прийомом літературної рецепції.

Список використаної літератури

1. Косарева Г. Коментарі Валерія Шевчука в літописі Самійла Величка як позатекстова інтерпретація давньоукраїнської пам'ятки. *Волинь-Житомирищина*. 2010. № 20. С. 102-112.

2. Куца О. Домінанта казковості у генетичній структурі «Казки мого життя» Богдана Лепкого. *Débats scientifiques et orientations prospectives du développement scientifique: зб. наук. пр. «ΛΟΓΟΣ» з матеріалами I Міжнародної науково-практичної конференції (Т. 4), м. Париж, 5 лютого 2021 р.* Вінниця-Париж: Європейська наукова платформа, La Fedeltà, 2021. 180 с.

3. Лепкий Б. Казка мого життя : повість. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2014. 416 с.

4. Літературознавча рецепція і компаративістичний дискурс / редактори: Р. Т. Гром'як, І. В. Папуша. Тернопіль: Підручники і посібники, 2004. 378 с.

5. Vgl. Wolfgang Iser, *Der Akt des Lesens*. München 1976. S. 302.